

LEVBARHET, MOTSTÅND OCH HOPP

Det har varit ett långt år av väntan på första numret av *Tidskrift för Genusvetenskap* från nya redaktionen i Lund. En av de saker som har hänt är att tidskriften nu är digital och finns öppet tillgänglig.

Men framför allt har det varit ett otroligt långt år politiskt. Samtidigt som vi arbetade med call:et för det här numret av *Tidskrift för Genusvetenskap* blev en arbetare från Nicaragua tagen av polis i samband med ett arbetspass som städare hos Sveriges första kvinnliga statsminister Magdalena Andersson. Städarbetaren och hennes kollega råkade utlösa ett larm i statsministerns bostad. Eftersom hon inte hade uppehållstillstånd i Sverige togs hon av polisen som kom till platsen och sattes på ett av migrationsverkets förvar för att senare utvisas. I nyheterna kunde vi främst läsa om händelsen med fokus på städaren som ett tänkt säkerhetshot.

Händelserna kring städarbetet hos statsministern blixtbelyser det komplexa fält på vilket genusvetenskapen rör sig idag. De former av utsatthet som kommer till ytan låter sig svårligen analyseras med utgångspunkt i enbart variabeln kön. Det

kan inte bli mer tydligt att vi behöver en intersektionell feminism som är beredd att identifiera och inkludera en mängd subjekt och situationer på den ständigt föränderliga politiska arenan.

Denna text är inte platsen för en kartläggning av årets politiska tvärkast. Men några av årets händelser har särskilt präglat våra liv och vårt tänkande kring genusvetenskap och feministisk forskning under perioden som vi arbetat med det här numret.

Ungefär när de första utkasterna började komma in påbörjade den ryska regimen sitt angreppskrig på Ukraina. En vår av militarisering tog vid, både materiellt och diskursivt. Sveriges kvarvarande vilja att upprätthålla en bild som alliansfritt och fredsbringande kastades snabbt bort och byttes mot en strävan att bli del av militära politiska samarbeten i ännu högre utsträckning än tidigare. I skrivande stund förhandlas Sveriges NATO-medlemskap, och den nya regeringen deporterar kurder för att tillmötesgå den turkiska regeringen som skulle kunna sätta stopp för denna process.

Corresponding author email: maja.sager@genus.lu.se

Copyright: © 2022 The author(s). This is an Open Access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution 4.0 International License (<http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>), allowing third parties to copy and redistribute the material in any medium or format and to remix, transform, and build upon the material for any purpose, even commercially, provided the original work is properly cited and states its license.

Citation: *Tidskrift för genusvetenskap* 2022, 43(1): 1–6
<http://dx.doi.org/10.55870/tgv.v43i1.10570>

Medan texterna var ute på granskning under sommaren tilltog en valrörelse där scenen för det politiska samtalet lämnades nästan helt till berättelser om ett land i förfall och om enkla lösningar. Väl framme vid valet hade feministiska, intersektionella och kollektivistiska perspektiv – på vad trygghet skulle kunna vara, vad välfärd skulle kunna vara, vad fredsarbete skulle kunna vara, hur förändring skulle kunna skapas – sedan länge helt och hållet kastats under vagnen i en valrörelse präglad av politiska diskurser om straff och repression, om bränsleförbrukning och gränsbevakning.

Även i andra delar av Skandinavien känns avsaknad av intersektionella analyser akut. I början av sommaren skedde ett skottattentat under Pride-veckan i Oslo. Samtidigt hade en stor nordisk genuskonferens just avslutats. Många queers och feminister rörde sig i området. Två personer dödades och 21 skadades. I stället för att kunna sörja fick queera aktivister bemöta polisens och regeringens snäva förhållningssätt till händelsen enbart som ett islamistiskt terroråd, och med det ett undantag utanför norska samhällets queervänlighet. Och det var framför allt de rasifierade queera aktivisterna från Salam och Reclaim Pride som fick förklara hur flera år av hårdnande samhällsdiskurser hade skapat en kontext där queera liv blev till måltavla. När samhället, polisen, bedömde att det skulle vara bäst att ställa in Prideparaden, påminde

rasifierade queera aktivister och allierade om det problematiska i att råda queers att stanna hemma istället för att kämpa för synlighet, plats och delaktighet. Tusentals personer samlades på gatorna i gemensam sorg och gemensamt motstånd.

Under hösten, medan artiklarna finslipades, ledde valet – och, några veckor senare, regeringens överenskommelse med SD i Tidöavtalet – till en situation i vilken feministisk antirasistisk och klimatpolitisk verksamhet, organisering och kunskap blivit än mer akut. Vi har sedan valet kunnat se hur regeringen försöker minska det nödvändiga avståndet mellan den politiska makten och akademien. Som feminister vet vi att kunskapsproduktion aldrig är opolitisk. Men vi vet samtidigt att kunskapsproduktionens styrning behöver fredas från direkt politisk inverkan. Vi måste lära oss från de som redan har sett sina institutioner och utbildningsprogram kapade eller stängda, till exempel i Ungern och Turkiet. Och det är nog en snabbkurs vi behöver ta här, för det kan gå fort. Kanske är det ovanligt att ge läshänvisningar i en inledningstext, men vi vill rekommendera artikeln "Disputing 'Gender' in Academia: Illiberalism and the Politics of Knowledge" (Ergas med flera 2022). Det kommer att krävas solidaritet och gemensamma strategier inom akademien, och samtidigt en beredskap att sträcka sig utanför akademien, samarbeta med aktivister och organisatio-

ner i Sverige och internationellt. Vi behöver kämpa för våra seminarierum men vi behöver också vara ute på gatan i solidaritet med alla de kamper vår forskning hänger ihop med.

Samtidigt sker i Iran en revolution som har väntats på länge. Sedan Mahsa Zhina Amini greps av Irans moralpolis den 13 september och senare mördades, har den iranska proteströrelsen tagit över gator, torg och sociala medier under slagorden Kvinna liv frihet. Det är en revolution som enar många delar av det iranska samhället och som är utgångspunkt för internationell solidaritet och aktivism som på nytt centrerar strukturellt könat våld. När vi sätter de sista orden till den här introduktionen nås vi av nyheterna att Mohsen Shekari och Majidreza Rahnavaard har avrättats efter en påskyndad rättsprocess för sitt deltagande i protesterna. Denna revolution kommer att kräva stöd och uthållighet.

Självklart kan vi inte på något sätt här återge ett fullt politiskt år, och varje läsare kommer att ha fler händelser de velat lägga till bilden. Själva avsaknaden i det svenska medielandskapet av fokus på vissa händelser, konflikter och protester, signalerar i sig den sneda fördelningen av rätt till liv och rätt till sörjt liv. Men vi har här nämnt några av de händelser som kommit att präglade det politiska samtalet inte minst hos feminister i Sverige. De visar hur viktiga analyser av levbarhet är även i den skandinaviska kontexten, och att vi behöver

se på motståndsstrategier och tänka på hopp – inte som plåster på såren utan som val som möjliggör levbarhet i nuet och i framtiden.

Behovet av feministiska visioner

En feminism utan gränser, nej tusen feminismer utan gränser, är den livlina som genusvetenskapen behöver spinna och stärka nu. Vi behöver stötta, lära oss och skriva om och med sociala rättvisekamper i Sverige och internationellt. Vi behöver också skydda vårt forskningsfält, från hat, från antifeministisk styrning av forsknings- och utbildningspolitiken och från underfinansiering. De som har fasta positioner behöver arbeta med att bygga och skydda institutionerna, och med att stötta och skydda studenter och kollegor i mer prekära arbetssituationer.

Feministiskt hopp och kamp för levbarhet och motstånd är fundamentala då vi ser en mängd växande rörelser som begränsar och ifrågasätter olika grupper liv. Vi ser även hur vissa grupper rättigheter som vunnits de senaste decennierna, så som HBTQIA+ rättigheter, har använts som argument för att begränsa andra grupper. En rad olika men relaterade fenomen behöver vårt analytiska fokus: motstånd mot trans- och queerrättigheter, förnekandet av klimatkatastrofen, det globala Nordets gränsregimer, pågående kränkningar av ursprungsbefolkningars landrättigheter, prekarisering av arbete, växande högerextremism och rasism, antifemi-

nism och upprätthållandet av funktionsmaksordningen. Lika viktigt är att kasta ljus över de rörelser som kämpar för att försvara levbarheten i förhållande till dessa hot. Nu, som alltid, behövs den feministiska tradition av kunskapsproduktion som visar upp och transformerar maktförhållanden, som uppmärksammar och bygger nya gemenskaper, som navigerar med emancipation och jämlikhetssträvanden som kompasser.

Några av dessa teman närmar vi oss i detta nummer, andra kommer att få större utrymme via kommande temanummer. Under vårt redaktörskap väntar bland annat temanummer om fred och krig, om arbete, om transepistemologier, om kunskapsproduktionens avkolonialisering och om cripteoretiska utmaningar av feminismen. Vi hoppas att ni vill bidra med flera temaförslag och med artikelförslag och artiklar till de temanummer som redan skickat ut call. Men också fristående artiklar som fortsätter publiceras i en egen sektion av varje nummer, och texter i den öppna formen Frispel där vi tar emot allt från debattartiklar och rapporter till essäer och poesi. Det intellektuella feministiska arbetet sker i många olika rum. Vi hoppas att detta och de kommande temanumren bidrar till era samtal med kolleger, studenter och vänner.

Artiklar i detta temanummer

Artiklarna i detta nummer bearbetar frågor om levbarhet, motstånd och hopp på olika sätt, utifrån olika dis-

ciplinära kontexter och med en bredd av material. Frågan som ställs handlar om vilka som anses ha liv värda att skydda, och vad som gör livet levbart för de som positioneras utanför det begripliga och därmed skyddsvärda och sörjbara. Vi förhåller oss här till Butlers analys och förslag att tänka kring enskildas liv och samhällets formering av levbarhet. En viktig punkt är att levbarhet hänvisar till något som går utöver överlevnad. Vi ska inte enbart behöva klara oss. Eller som Butler skriver:

That is not the same, I think, as a struggle for recognition within the existing social terms, but entails a fundamental transformation of the understanding of value. As such, it is a way of living life with the assumptions that one's life has value, a value beyond market value, and that the world will be structured to facilitate one's flourishing, and that this happens, or will happen, not only for oneself but for everyone else as well. (Butler 2022: 9)

Levbarhetsbegreppet hänvisar alltså till nödvändigheten att våra analyser, och de politiska utopierna som formuleras, behöver öppna för och kräva liv där vardagen och framtidsutsikterna kan blomstra. Det blir tydligt i Lundberg, Wurm och Malmqvists artikel "Att göra livet (över)levbart: Transpersoners ontiska, relationella och reflekterande arbete för att skapa minoritetsro

och hantera utsatthet i vardagen”. Författarna sätter teorier om minoritetsstress, mikroaggressioner och *coping* i dialog med Butlers levbarhetsbegrepp och Hochschilds emotionella arbete i analysen av transpersoners upplevelser och hantering av utsatthet. Texten är ett viktigt bidrag till den psykologiska teoretiseringen kring den utsatthet som transpersoner upplever och den bjuder in till dialog över disciplinränder i en svensk genusvetenskaplig kontext.

Utifrån positionen att levbarhet är så mycket mer än överlevnad, kan även motstånd formuleras tydligt. Motstånd mot sexuella trakasserier och könade förväntningar, till exempel, strävar efter ett liv fritt från de begränsningar dessa innebär, men även efter frihet att uttrycka begär och skapa konst på egna villkor.

Hur sexism formas av rasism och hur motstånd blir till ord blir tydligt i Mehek Muftees artikel “Att formulera muslimsk subjektivitet genom spoken word och poesi”. Artikeln undersöker hur unga muslimska kvinnor från förorten bygger plattformar för motstånd och hopp genom sin poesi och sina spoken word-framträdanden. Texten utforskar hur dessa poeter kan ses som *knotworkers* och hur plattformar för spoken word har spelat en viktig roll för att skapa ett utrymme där unga poeter skapar kreativa *homespaces* där de kan ta plats som poeter och föra en dialog med sin publik.

Motståndet i sig producerar nya sätt att formulera positioner, gränser

och nya motståndsproucesser. Karin Hansson, Malin Sveningsson och Hillevi Ganetz artikel “#konstnärligfrihet: reifikation som förtryckshandling och motstrategi” undersöker motstånd på djupet genom att placera #metoo i ett större narrativ. Författarna visar att det finns ett starkt samband mellan förtryck och ekonomisk exploatering. Konstbranschen kännetecknas av osäkra ekonomiska och sociala förhållanden, men också av idén om geniet och av elitistiska ambitioner att stå utanför den sociala ordningen och förkroppsliga en icke-exploaterbar särart.

Frågan har ställts om hopp är en givande strategi i dessa tider, eller om det enbart är ett sätt att lägga ansvar på unga. Vad menas med hopp? Hanna Agri utforskar i sin text “Utopier, hopp och hopplöshet. Hur feministiska framtidsbilder och känslor av hopp påverkas av den nyliberala diskursen” feministiska aktivisters sätt att formulera en framtid. Stämmer det att det inte längre finns hoppfulla utopiska feministiska framtidsbilder? Texten erbjuder en välbehövlig teoretisering av utopier och av hopp som delar av det feministiska projektet.

I delen utanför temat inleder Christian Lenemarks artikel “Underkastelse och motstånd. Litterära bröstcancerberättelser och Rosa bandet-kulturen i 2010-talets Sverige”. Artikeln undersöker hur livet med bröstcancer beskrivs och hur dessa beskrivningar förhåller sig till den starkt normativa Rosa bandet-kul-

turen. I ett Frispel diskuterar Fanny Ambjörnsson och Helene Brodin äldreomsorgen i Sverige. Texten "Äldreomsorg som medborgerlig rättighet: ett resonerande stridsrop" reflekterar kring hur nedvärderingen av åldrandet och äldreomsorgen behöver förstås intersektionellt, då ålder, genus och rasifiering samverkar till en underfinansiering av äldreomsorgen. I sitt samtal "Att skriva kroppen. Ett samtal om feministisk fenomenologi, situerad kunskap och citering som motståndspraktik" utforskar Lisa Folkmarson Käll och Maria Törnqvist akademiskt och litterärt skrivande som skapar teori nära inpå, och utifrån, kroppen och levd erfarenhet.

Vi är glada för att även börja en ny tradition: bredvid den återkommande krönikan från Sveriges Genusforskarförbund kommer vi från och med detta nummer också ha en stående krönika av Ämnesorganisationen Genusvetenskap, som är *Tidskrift för Genusvetenskaps* nya hemvist.

Maja Sager och Irina Schmitt, redaktörer

Referenser

- Butler, Judith (2022) A livable life? An inhabitable world? Scheler on the tragic. *Puncta* 5(2): 8-27.
- Ergas, Yasmine, Kochkorova, Jazgul, Petó, Andrea och Trujillo, Natalia (2022) "Disputing 'Gender' in Academia: Illiberalism and the Politics of Knowledge. *Politics and Governance* 10(4): 121-131.